DEO OPTIMO MAX.

QUÆSTIO MEDICA,

CARDINALITIIS DISPUTATIONIBUS manè discutienda, in Scholis Medicorum, die Jovis vigesimo-nono mensis Aprilis, Anno Domini M. DCC. L I.

M. ANDREA CANTWEL, Regiæ Societatis Londinensis Socio, Doctore Medico, Præside.

An sex rerum non naturalium effectus ad quatuor præcipua possint reduci capita?

I.

RES non naturales vocantur eæ, quæ quidem proximam corporis non ingrediuntur compositionem, sed quæ sunt ita necessariæ, ut sine iis homo vivere non possit; talia sunt *aër*, *cibus* & *potus*, *motus* & *quies*, *somnus* & *vigilia*, *excreta* & *retenta*, & *animi pathemata*. In harum sex rerum cognitione versatur *hygiene*; earum enim *ope* sese sanum conservat homo; *abusu* multiplices patitur ærumnas; *usu debito* morbos avertit nonnunquàm & profligat. Triplicis hujusce propositionis certa est constansque veritas.

A sanis parentibus ortus homo inciperet vivere; ad suum usque à naturâ definitum limitem cresceret; sine notabili incommodo virilis ac constantis ætatis stadium decurreret; sensim sine sensu decresceret cujuslibet ægritudinis expers; consueto tandem quasi indulgens somno, placidè & sicut spontè satisceret. Feliciter sic sanè vivit, qui alimenta & potulenta sibi propria, & debitâ quantitate & modo convenienti seligit, qui in aere puro degit, movetur debitè & posteà quiescit, moderatam post vigiliam sufficienti indulget somno, suæ propria naturæ quæ non sunt excernit, quæque sua sunt retinet, & animi pathematis haud vexatur. Hæc esset hominis natura, ut plures à semetipso averteret calamitates; quod quidem factu difficile minùs est, quàm primâ statim fronte videtur. Nullo certè alio vitam incolumem conservat artificio *hygiene*, quàm sex rerum non naturalium convenienti usu; neque dubitare est quin ita semper servaret homines Medicina, si, ut par est, ipsi, obtemperarent, præcipuos saltem averteret morbos, & quò statim incipiunt, hos paucis profligaret remediis. Certum est homines in vitæ regimine non adeò peccantes, minùs infirmos esse, & ad longævitatem feliciùs pervenire; at simpliciter attendendum parcè viventes vix ægrotare, parùm comedentes longiùs vivere.

Quot autem è sex rerum non naturalium abusu ærumnas patiatur homo, sat superque comprobat experientia. Quot ex aëre impuro morbi? Quot ex animi pathematis? Ex nimiâ corporis agitatione, &c. sed ex assumptis præsertim & potulentis? Animi sanè pathemata & inordinata nutritio morbos plerosque producunt, morbos gignit præcipuèque fovet voracitas; undè præstantiores apud Medicos, omnes ferè morbi à pravis digestionibus oriri dicuntur; nonnè febres quæcumque humorales, putrida præcipuè, maligna, febres intermittentes, morbi plures inflammatorii, aliique acuti, tum & omnes ferè chronici, suam à pravis digestionibus trahunt originem? Ex alimentorum autem & potulentorum abusu pravæ pendent digestiones, sivè in assumptorum quantitate, vel in qualitate homo peccaverit; nam qui ad satietatem usque appetitui indulgere se posse, modò facilioris coctionis seligantur alimenta, existimant, ii graviter errant. Hæc, copiosiùs assumpta, in stomacho depravantur, suntque morborum germina.

Quòd autem debito sex rerum non naturalium usu nonnunquam morbos

profligare poſſit homo, eorum omnium, qui per ſolam ſe curant diætam, teſtatur experientia; hoc tantùm auxilio quædam continuæ & intermittentes curantur febres; alii alioquin lethales, aut vix curabiles avertuntur morbi; in chronicis quot, aliâ quâcumque incaſsùm adhibitâ methodo, regimine, lapſu temporis, evaneſcunt? Quot præcaventur recidivæ? Quid ergò pro diversâ adminiſtratione ſex res non naturales agant, quænam in corpore humano indè mutationes exoriantur phyſicæ, nunc explanandum venit... Ut ſanitas ſtet incolumis, ritè humores circumduci & moveri debent. Ut hæc fiant, neceſſariæ quædam requiruntur conditiones: certa ſcilicet in fluidis conſiſtentia, partium fluida conſtituentium debita proportio, & intima mixtio, quædam fluxilitas, & homogeneitas, debitaque dulcedo. In vaſis verò certa tenſio, flexibilitas, & conveniens reactio. Horumce defectu morbus adeſt; fluida ſi ſint nimis inſpiſſata, ſi non debita ſit eorum proportio & mixtio, non ſatis ſint humida, plus æquò ſicca, ſi nimis acria, neque ſatis homogenea; ſi nimis laxa ſint vaſa, ſi tenſa, rigida nimis, nimioque polleant elatere, præſtò erit morbus. Hæc quidem ſex rerum non naturalium uſum ſubſequuntur vel abuſum, eâ lege ut hoc vel altero inter ſe conſtanter combinentur modo. Atqui combinationes iſtæ numero ſunt quatuor.

1°. *Nimia fluidorum inſpiſſatio.*

2°. *Partium fluida componentium mala permixtio, & exuperantia ſeri cum notabili vaſorum laxitate.*

3°. *Fuidorum ſiccitas cum aliquali acrimoniâ, & nimiâ vaſorum tenſione.*

4°. *Fluidorum acrimonia cum aliquali ut plurimùm eorumdem inſpiſſatione* (*a*).

I I.

AB aëre humido, ſicco, frigido, calido, vel inquinato ſæpiùs humanum læditur corpus (*b*). *Humidus* emollit, ſolidaque laxat, eorum vim, & innatam ſtaminum adhæſionem imminuit, minùs eſt elaſticus, neque ſatis premit corporis peripheriam, nec ſatis pulmonaria fulcit vaſa; hinc tonus, robur, & vaſorum elaſticitas deſtruuntur; hinc exagitandis trudendiſque fluidis impares eorum ſiunt vires. Cùm autem nativa ſit inter partes, fluida noſtra conſtituentes, attractio, quâ ſeſe mutuò attrahant, & agglutinentur quæ ſunt viſcoſa; vis aliundè requiritur quæ nimiam hanc partium attractionem & cohibere & dirimere valeat. *Vis ea* ſiſtalticus eſt vaſorum motus; quâ imminutâ antagoniſtam vim ſuperat vis attractionis, ſicque ſponte ſuâ nimia exoritur fluidorum ſpiſſitudo. Porrò fluidorum ſpiſſitudine datâ, imminutâque vi premente, fluidorum aquoſiora & tenuiora, ut potè per ſe fluida & mobiliora, à viſcoſis & à craſſioribus ſecedunt; itaque ſui facta juris *aquoſitas*, vaſorum fibras ulteriùs adhuc humectat & emollit, & abolito tandem tono, inertes prorsùs reddit.... Indè duplici quaſi ſub formâ provolvuntur humores, partibus viſcoſis indebitè mixto ſeroſo latice; indè mala fluidorum miſcela, malaque exoritur proportio; hinc ſaltem, quoad ſenſum, abundantia ſeri, notabiliſque vaſorum laxitas. Præ nimiâ virium impellentium debilitate & laxitate, non æquè reparantur, in eo caſu, rubri ſanguinis globuli, quæ viſcida ſunt & craſſa non atteruntur ſatis, non denſantur, æqua non ſit excrementitiorum depuratio, proindèque homogeneæ ſatis nec analogæ ſunt chyli partes, ut in genuinum immutentur cruorem, ſed in laticem aqueum totus ferè mutatur chylus; hinc nedùm corpus floridum (*c*), totum quaſi ex aquoſitate tumeſcit... Pulmone, cute, tum inteſtinali viâ, aqueas ſanguini partes ſuppeditat *humidus aër*; pulmonalis aliundè & cutanea imminuitur perſpiratio, ipſorumque pulmonum ſubſtantia perficien-

(*a*) Ita procedendo devenimus ad ea quæ debitum ſex rerum non naturalium ſubſequuntur uſum; quid enim earum in nobis agere poſſit uſus, nos quidem edocet earumdem abuſus; huic proindè adſtipulabimur methodo; de iis ſex rebus non naturalibus ſpeciatim dicturi, quæ noſtro tantùm conducunt propoſito concinnè referemus, quantacumque, parùm attendenti, plura alia prolixiùs elucidandi videretur neceſſitas.

(*b*) Ex quibus vel excedentis, vel deficientis elaterii, aliiſque aëris deducuntur effectus.

(*c*) Putà in chloroſi, in leucophlegmatiâ, & in hydropicis affectibus.

dæ hæmatosi non æquè habilis est : dum tunc temporis digestiones haud debitè fiunt. Ex iis ergò luxuriat seri colluvies, &c.

Siccus aër immediatè quidem è pulmonibus & cute exhalantia absorbendo fluida, corpus nimis exsiccat: suo intrà pulmones ingressu, & immediato cutis contactu, humidum consumit (*a*). At quâ proportione è corpore humano copiosiùs exsuguntur halitus, eâdem ad cutim derivantur; id est fluidis ponè sequentibus viam parat ea deperditio: pulmonalis itaque & cutanea uberior fit secretio; sed indè magis ac magis de suo deperdit vehiculo sanguinis massa superstes; exsuccæ fiunt & aridæ, minùs humectatæ, suoque orbatæ vehiculo crassiores fluidorum moleculæ; humorum indè producitur ita siccitas, multò quidem citiùs, si absorbentia subeundo vasa, siccus & sitiens sanguini immisceatur aër (*b*). Hâc positâ siccitate fluidorum, salsedo & acrimonia necessariò subsequuntur; 1°. enim cùm humorum intrà compagem naturalitèr intricati sales, præ defectu menstrui non æquè dissoluti sint, suâ nunc vigent attractione mutuâ, eorum grandescunt moleculæ, suasque sub latiori formâ, magisque concentratâ exerunt vires. 2°. Cùm generalis fluido cuicumque oleoso & gelatinoso hæc insit lex, ut tum aquei deperditione, tum à calore adventitio, tum ab aliâ quâcumque causâ rancescat; hoc in casu partes humorum gelatinosæ, lapsu temporis, rancidæ fiunt, consumitur vulgò dictum sanguinis balsamum; eoque depauperatur sanguis, consumpto quidem radicali humido; undè salsedo fluidorum & acrimonia. Eâ rursùs positâ siccitate læduntur solida; quippè non satis humectata tùnc & emollita siccescunt & arescunt; sed arescendo tenduntur, vibratilia magis fiunt, attractionis vires efficaciùs exerunt primigeniæ eorum parietum moleculæ, mox exsucca nimis siccescunt, crispantur, solidorum indè spasmodicæ contractiones & inordinatæ. Ab aquei laticis deperditione, à nimiâ tensione & aucto vasorum tono magis compinguntur rubri sanguinis globuli, adunantur, densantur, durescunt, & juxtà nonnullos acrimonia fit mechanica.

Ex nimiâ autem virium impellentium tensione, & ex memorato fluidorum statu, ad rarefactionem in fluidis subsequitur dispositio; sivè, ut aiunt recentiores Physici, à molecularum aëris *vi repulsivâ*, hæc sanguinis partium proveniat expansio (*c*), sivè à calore, ab igneis partibus, vel à quasi tunc resinosâ fluidorum naturâ, vel à contractionibus spasmodicis hæc proveniat; quidquid sit, in eo siccitatis statu hæc manifestiùs habentur, & fluidorum rarefactionem esse in ratione eorum siccitatis, novisse Medico satis est.

Ex iis quæ de aëre humido & sicco delineavimus, exoriri quatuor quæ suprà diximus, manifestum habebitur: *duo priora* producit *humidus aër*, fluidorum scilicet *inspissationem*, & *cum notabili laxitate vasorum*, *seri exuperantiam.*

Producit autem *siccus aër*, *fluidorum cum aliquali acrimoniâ siccitatem nimiam*, *solidorumque tensionem*; & *cum aliquali inspissatione nimiam fluidorum acrimoniam*

Frigidus aër fluida densat, frigescendo eorum imminuit motum; ergò innata illa quam ad contactum & ad mutuam adhæsionem mucilaginosa habent, augetur vis; hinc inspissatio. Transpirationem cohibet aër frigidus, sed eâ cohibitâ redundant excernenda, partimque in massâ sanguineâ excrementitius retinetur humor, partimque in eam è cute refluit (*d*): ex hâc potissimùm duplici causâ fluidorum exurgit *inspissatio*, lapsu temporis, *seri expressio*, *mala illius miscela*, *exuperantia*, *moxque notabilis vasorum subsequetur laxitas*, etiamsi in limine roboret solida & tendat frigidus aër (*e*),

(*a*) Quàm avidè aquam siccus appetat aër, docent Chymia & Physica.

(*b*) Siccus aër majori pollet elaterio.

(*c*) Dum enim copioso innatabant latice aëris particulæ, à se invicem dissolutæ erant & resolutæ; nunc verò eadem experiuntur ac sales, &, ut loquuntur Chymici, aliqualis forsitàn ibi fit aëris regeneratio.

(*d*) Cùm excrementitia refluunt, quantùm ideò inspissetur sanguis & inquinetur, norunt Clinici.

(*e*) Plurima de tali aëre, ut potè causa sit morborum sæpiùs occurrens, dicenda forent; sivè su-

Aër calidus ſudorem & ulteriorem promovet perſpirationem, exſucca fit exin maſſa ſuperſtes, partibus depauperata tenuioribus; ſiccitas ita præparatur, ſed & ſiccefcunt, rigeſcunt vaſa, & abſorpto, ut loquuntur, radicali humido, areſcunt colatoria; hinc tenſio nimia, & reactio quâ ulteriùs ſicceſcunt fluida; ſed ab aquei laticis deperditione ſales adunantur, concentrantur, oleoſa ranceſcunt, denſiores fiunt & duriores moleculæ; undè fluidorum acrimonia, & ad rarefactionem ſubſequitur proclivitas.

Hinc acrem & ſiccum ſanguinem Regionum Meridionalium populi, dum Auſtralium incolæ ſpiſſum & humidum habent: calidis conſequenter morbis priores, frigidis verò poſteriores magis ſunt obnoxii (*a*).

Cùm omnium cujuſque ſpeciei effluviorum, animalium ſcilicet, vegetabilium, mineralium cahos ſit aër, multiplici miaſmate inquinatur; miaſmatum porrò horumce omnium effectus poterunt ad ſequentia reduci. Fuida vel inſpiſſant & coagulant, vel nimis humectant, vel exſiccant, vel fluidis immixta, eadem reddunt acria, vel partium minimarum mutando ſitum, fluidorum molem ſubvertunt, vel rursùs acria nerveum ſyſtema præcipuè lædunt. Intrà pulmones præprimìs ſuas exerit vires talis aër, & primas intrà vias ſuccos inquinando *digeſtivos*, chylo quidem ut & eſculentis potulentiſve de labe ſuâ communicat. Neque dicas minimam vix aëris portionem primas ſubire vias: præterquamquòd id gratis dicatur, minima ſufficit pars, dum fermentorum ad inſtar hæc ſeſe multiplicant miaſmata, ut docent chemia, phyſica, venena, morbi contagioſi (*b*).

I I I.

CIBO & *potu*, ut par eſt aſſumptis, vivit, viget & valet homo; voraciùs licet optimè ſelecta ſi ingerantur, plethoram, ubi digeruntur, producunt, vel malè digeſta, vitiant & depravant digeſtiones; ſi parciùs adhibeantur cibus & potus, non ſatis reparantur fluidorum deperditiones. Porrò fluidorum imminutâ mole, ſiſtalticæ labeſcunt vires; ſed & motu & calore fluida ranceſcunt, eâ fluidis mucilaginoſis impoſitâ lege ut diximus. Aquoſi ergo & mucilaginoſi requiritur additio, quæ ſanguini balſamum ſuppeditent, ſuamque propriam ei concilient diatheſim, ne gangrænodeæ ſubſequantur ingurgitationes. Sæpiùs porrò qualitate peccant aſſumpta. Nunc enim ſunt viſcoſa nimis, nunc coagulantia, nunc aquoſiora, nunc ſicca nimis & arida, nunc acria, ſtimulantia, & rareſcentia. Viſcida nimis alimenta viſcidum producunt chylum; ejuſdem indolis cruorem gignit ille chylus; per vaſa minima immeabilem ſecretionibus materiem præbet cruor; tenacia hæc vaſis minimis ſiſtuntur, quandoquidem vaſorum actione capillarium atteri & comminui non valeant; partes igitur aqueæ & tenuiores viſcidis & mucilaginoſis non ſatis commixtæ, vim earum attractivam non æquè dirimunt, ſed ad columnæ fluentis ſanguinis latera feruntur. Fluida rursùs præ ſuâ ſpiſſitudine, ultima, quibus vaſorum conſtant parietes, non ſubeunt vaſcula, conquaſſans inde & attenuans imminuitur eorum robur & actio; hinc vel ab attractione ſpontaneâ, vel à ſiſtalticarum virium defectu, vel ab utroque ſimul oritur inſpiſſatio, & luxuriat ſerum. Coagulantia alimenta nimis denſant craſſiora, ex eorum ſinu tenuiora, aquoſiora exprimunt, hinc mucilaginis cum ſeroſo vehiculo non æqua mixtio fit, hinc concretio-

bitò indè patiatur corpus, ſivè lentè & pedetentim, ſivè cutis & pulmones immediatè afficiantur, morborum tum acutorum, tum chronicorum numeroſa eſſet aſſignanda ſeries, ſed noſtrum vetat propoſitum.

(*a*) Non de aëre nimis calido ſtatim corpus afficiente hîc agitur; corpora enim debilitat & reſolvit.

(*b*) Ex dictis conſtat quis ſanitati ſervandæ, & amiſſæ reſtituendæ conveniens ſit aër, qui nimirum non peccat exceſſu memorato. Nobis in genere convenit ſiccus vixque humidus aër, qui ſuo pollet elatere, qui quamdam frigidum inter & calidum ſervat temperiem; hoc etenim aëre fluidis fluxilitas, debita preſſio & tenſio ſolidis conciliantur; hinc humorum circuitus, ſecretiones quæcumque & excretiones debitè peraguntur, & debitè fiunt digeſtiones; in tali aëre alimenta potulentaque multò magis eſſe requiſita, magis eſſe alacres homines, corpuſque vegeriùs exercitari, addi etiam poteſt. An *ens* vivificum inſit aëri, *ſpiritus rector* qui vivificat, nutrit & corpora refocillat, ut egregii putant Chymici?

nes & inordinatæ coagulationes. Aquoſiorem chylum & vappidum, activiſque non ſatis inſignitum moleculis, aquoſiora ſuppeditant alimenta, indè ferè aqueus ſanguis, vaſorum actioni non ſatis reſiſtens; hinc vaſorum frangitur elater, hinc non floridus ſanguis, ſed carnium loturæ erit ad inſtar. Sicca nimis alimenta chylum non ſufficienter humidum neque ſatis fluxilem ſuppeditant, pariter indè ſicceſcunt & areſcunt colatoria. Alimenta autem acria hanc impertiunt ſanguini labem; quæcumque ea ſit acrimonia præ nimio ſtimulo vaſorum eduntur irregulares & inordinatæ contractiones, hinc ſæpè clandeſtinæ vaſorum eroſiones. Aſſumpta verò quæ exagitant, in nimiam expanſionem ſanguinem concitant, ſicque nimis rareſcunt (*a*).

Motu moderato humorum fovetur circuitus, cujuſcumque excrementitii depuratio fit, digeſtiones rectificantur. *Quiete debitâ* vires refocillantur, motus, ſi fuerint inordinati, pacantur, partium feliciùs nutritio perficitur. Fluida exagitat *nimius motus*, tenuiora diſſipat, craſſiora denſat, exprimit ſolida, exſuccaque corpora reddit, hinc inflammatoria diatheſis, nimia vaſorum tenſio, & præprimìs nervoſi ſyſtematis. Hæc quidem à motu nimio paulatim & ſenſim adaucto ita eveniunt; mox enim reſolvitur corpus, ſi motu nimio & ſubitaneo agitatur, virium ſyſtalticarum ſubſequente atoniâ. Præter cordis & arteriarum, in nimio motu, intenſam nimis actionem, omnium corporis muſculorum (*b*) inordinatè intenditur actio; fluida hinc intenſiùs exprimuntur, agitantur, tumultuoſè volvuntur, incaleſcunt, rarefiunt, è locis devia fiunt, hoc eſt ſine ordine obvia quæcumque ſubeunt vaſa. *Quiete nimiâ* impellentes langueſcunt vires, impellentiumque virium auxiliatrix muſcularis deficit actio; ideò inſpiſſantur humores, ſed præprimìs debilitantur digeſtiones, ſecretiones pariter langueſcunt & excretiones, cohibetur tranſpiratio, undè præter inſpiſſationem, ſeri ſequitur abundantia, & ſolidorum laxitas.

Quoad ſomnum, eadem, paucis mutatis, quæ diximus de quiete, hîc ſunt intelligenda, eâ tantùm differentiâ, quòd per ſomnum magis quàm per ſimplicem quietem quieſcat homo, & quòd, ut ita dicam, topicè in ſomno afficiatur cerebrum, magiſque lædatur quam aliæ partes; ſomno quidem nimis protracto, cerebri ingurgitantur vaſa, eorum factâ diſpoſitione varicoſâ, ſoporoſi præparantur morbi; indè qui plus æquò indulgent ſomno, ſoporoſis ut plurimùm afficiuntur morbis, qui verò quieti nimiæ, morbis abdominis. Sed cum ſæpiùs ad ſomnum ducat quies, hinc & ii ſoporoſis affectibus corripi ſolent. *Vigilia* eadem ferè producit ac motus, cum eâ itidem differentiâ, quòd magis afficiatur cerebrum, nimiâ ſcilicet tenſione; hinc ab eo reſpectu morbi plures; præ nimiâ autem tenſione, atoniam ſi patiantur cerebri fibræ, ſoporoſi & etiam ſubſequuntur affectus.

(*a*) Itaque ad tuendam ſanitatem & ad amiſſam reſtituendam, quænam neceſſaria ſint aſſumpta, & quonam quiſque uti debeat regimine, ex iis pariter conſtat; quodcumque individuum intelligo; cum enim ſuam quiſque peculiarem ſibique propriam habeat idioſyncraſiam, naturæ ſuæ ſpeciatim congruentia, ſibi quiſque ſeligere debet alimenta; quibus ſiccum & calidum eſt temperamentum, humidis, minùſque calidis nutriri debent alimentis; qui autem temperamenti humidi ſunt, & frigidi, ſicca & calida ſeligant alimenta; ita ut *contraria contrariis curentur*. Cum autem noſtra in genere ad ſalſedinem & ad rancidam indolem conſtanter vergant fluida, calidis non indulgeamus aſſumptis; at multiplices ſanè & innumeræ in ſeligendis alimentis varietates occurrunt; aſſumpta etenim quæ omnibus ferè nocent, quibuſdam ſunt proficua; quæ difficilioris ſunt coctionis optimè digerunt alii, dum alii quæ facillimæ ſunt digeſtionis non valent ſubigere. Dantur ejuſmodi occultæ diſpoſitiones, ita ut, pro diverſo guſtu, totidem reperiantur diſcrepantiæ; hîc quoque multùm valet conſuetudo, eaque nobis miranda ſanè offert in regimine, ut in ſuâ theſi egregiè comprobavit nuperrimè *M. Lavirotte*. Quoad *quantitatem* innumeræ ſimiliter occurrunt varietates, dum tam parcè, frugaliterque enutriti optimè valeant Anachoretæ, dum & ipſi tantoperè enutriti valeant helluones. Erit ergò difficillimum in obſervando regimine regulas tradere, ſi cujuſcumque individui temperamento non attendat Medicus, ac ſi à regulâ generali ſecedere ſæpè nolit. Plus æquò homines in genere appetitui indulgent; nobis quidem aſſentirentur, ſi corpus non ex deglutitis, ſed tantummodò ex benè digeſtis nutriri, noſcerent; atque ſi homines, frugalem vitam degentes, & à conſuetudine ſuâ inter nutriendum vix recedentes, ſanitatem ſuam ſervare diu incolumem, & ad uſque longævitatem pervenire attenderent, etiamſi laboribus indefeſſis & miſerè exerceantur.

(*b*) Quæ viribus cordis & arteriarum multò validior eſt.

I V.

CUM noſtros inter humores alii ſint excrementitii, alii recrementitii, ut ſanum perſtet corpus, excretiones patiatur neceſſum eſt. Cum enim tot varia, totque multiplicis generis aſſumpta, ut in verum mutentur cruorem, non ſatis ſint analoga, partium fieri debet inutilium ſeparatio, & quæ nobis ſunt analoga evolvi debent & ſeparari; hinc diviſionem patiuntur aſſumpta in toto elaborationis ſuæ tractu, putà in primis viis, in communi ſanguinis oceano, ibi præſertim renum ope, & organi cutis; aliundè cum noſtri continuò ranceſcant humores & alkaleſcant, excerni debent iſtæ rancidæ partes, ne fiat inquinatio; ergò ſi hæc multiplex parcè nimis fiat excretio, inquinationis, inſpiſſationis, exuperantiæ ſeri, nimiæ acredinis aderit periculum. Verùm uberiùs eæ ſi fiant excretiones, plura nequaquam excernenda, ſed penitùs retinenda effluunt, non minora hinc exurgunt pericula. Corpus enim reſolvitur, & quæ ſubſiſtunt fiunt acria. Excreta hæc in *ſanguinea* & *ſeroſa* dividi poſſunt: aliqualem fluidorum inſpiſſationem, ſed inſignem præcipuè in ſyſtemate vaſorum laxitatem, & indebitam conſequenter in fluidis miſcelam producunt uberiores *ſanguinea* excretiones (*a*), penitùs imò corpus reſolvunt eæ ſi ſubitò & copioſè fiant excretiones. *Seroſæ* autem excretiones, inteſtinalis, cutanea, renalis, inſignem in fluidis & in ſolidis ſiccitatem producunt & acrimoniam (*b*). *Animi pathemata*, alia corpus valdè exagitant, nempè contentiones animi, ira, vendicia, ambitio, &c. alia languidum & imbecille corpus efficiunt, & ut ita dicam, in conſternationem ducunt, talis eſt triſtitia; hinc in *activa* & in *languida* commodè dividi poſſunt animi pathemata. Species utraque ſuam propriam gignit & fovet morborum ſpeciem; eoſdem producit morbos prior, ac nimius motus & vigilia. Sed primò in genus nervoſum, quod hìc proprium eſt, vires exerunt; ſiſtalticæ dein afficiuntur potentiæ, mox autem à ſolidorum affectu fluida læduntur; dum ſtimulatur nervoſum genus, totum mox tenditur ſyſtema vaſorum, ſyſtalticæ increſcunt vires & ſine ordine moventur, nunc regulari, nunc irregulari modo; ideo fluida maximè exagitata impetuoſè ruunt, abnormes vividioreſque patiuntur motus, tenuiorum unde diſſipatio, undè coccineorum denſitas globulorum partiſque fibroſæ cruoris, inde ſiccitas & acrimonia ſubſequuntur. At dum fluida impetuosè ita ruunt, dum vehementer ſyſtalticæ ita reſiliunt vires, per plura ſæpè momenta motus ille reciprocus ſubſiſtit ſubitò & quieſcit, rurſus mox exſuſcitatur, ſpaſmodicèque convellitur, ita ut immobile nunc (*c*), nunc agitatum (*d*) videatur corpus, nunc & etiam in veram decidat atoniam. Hìc ſimili modo afficitur cerebrum, ac in nimiâ vigiliâ. *Languida animi pathemata* genus nervoſum totumque ſyſtema vaſorum laxant, ſyſtalticas ergò imminuendo vires, reddunt eas imbecilles; hinc humorum imminuitur circuitus, hinc inſpiſſatio & ſeri præparatur exuperantia. In languidis animi pathematis quandoque per intervalla ſpaſmodicè contrahuntur vaſa, valdè agitato corpore, ut quidem in homine triſti & deſperato obſervare eſt; tunc apud eos homines, activorum & languidorum animi pathematum fit combinatio, quia duplici hoc & contrario animi corripiuntur affectu; qui enim triſtitiæ indulgent, per intervalla ſæpè deſperantur, vel quandoque & per momenta nimis ſibi confidunt, dum avertendæ causâ triſtitiæ meditantur auxilia. Hinc in ſpe vel in deſperatione nervoſum tenditur genus, nunc autem laxatur, quando nempè triſtis & meditabundus agnoſcit medium, quod priùs excogitaverat, nunc inutile eſſe aut merè fictitium; eadem itaque ferè

(*a*) Ideò qui nimis venæ ſectionibus indulgent, cachexiâ ut plurimùm & morbis pereunt hydropicis, niſi ſint admodùm plethorici.

(*b*) Hinc inflammatione, gangrænâvè ſæpiſſimè ejuſmodi pereunt ægri. Ita ergò corpus ſanum excretiones pati debet, ut ii ſolummodò, qui vulgò audiunt excrementitii, excernantur humores, minùs verò balſamicæ & aqueæ partes.

(*c*) Plures enim à forti affectione animi, catalepſiâ fuere correpti, plures ſincope, imò ſubitaneâ morte.

(*d*) Ut videre eſt præſertim apud mulieres hyſtericas, apud melancolicos, apud eos qui ſunt multùm iræ proclives, qui omnes, ut ita dicam, vel dum res gerunt domeſticas, ſtatim convelluntur.

à languidis animi pathematis, ac à nimiâ quiete ſubſequuntur, cerebro præcipuè tamen affecto. Quomodò animi pathematâ agant in corpus, nemo ſcit; effectus noviſſe, & quantùm ab iis totum afficiatur corpus Medico ſufficiat, de quâ re ne minimè quidem dubitabit in praxi tantiſper verſatus (a)..... Sex rerum non naturalium traditis ſpeciatim effectibus, hos omnes ad quatuor memorata poſſe reduci capita manifeſtum eſt.

V.

SEX res non naturales multiplici modo combinari poſſunt. 1°. Simul omnes in ordine ejuſdem effectûs. Si humidus ſit aer, aſſumpta ſint viſcoſa, diluentia, frigida, ſi quies nimia, ſi longior ſomnus, ſeroſa excreta ſi parciora, vel ſi uberiora ſanguinea, languida ſi ſint animi pathemata, fluidorum producetur inſpiſſatio, mala deindè mixtio, abundantia ſeri & notabilis vaſorum laxitas...... ſiccus verò ſi ſit aer & calidus, aſſumpta ſi ſint acria, motus ſi ſit nimius, parca ſi quies, parcus, protractâ longiùs vigiliâ, ſomnus, ſeroſa excreta ſi ſint uberiora, vivida & activa ſi ſint animi pathemata, nimia producetur fluidorum ſiccitas, ſolidorum tenſio, & humorum acrimonia.

2°. Omnes nunc ut ſuprà combinantur, & ideò talis aut talis citiùs ſubſequitur effectus; minori nunc combinantur numero, tuncque tardiùs producitur effectus.

3°. Inter ſex res non naturales ad effectum producendum ſufficit una, licet aliæ quinque non peccaverint; ita v. g. ad producendam inſpiſſationem, ſerique cum laxitate vaſorum abundantiam, ſufficiet nimia quies, etſi nullus quoad alias res non naturales commiſſus fuerit error. Nimia ſimiliter corporis agitatio, exercitatioque ſola fluidorum nimiam producet ſiccitatem, ſolidorumque tenſionem; & ut plurimùm ſanè non omnes combinantur ſimulque concurrunt ſex res non naturales, ſed una ſolummodò aut altera.

4°. Sex autem res non naturales non in eumdem quidem combinantur ordinem; ſed in diverſum & contrarium; multiplexque tunc ſubſequitur effectus. Si eâdem proportione fiat combinatio, nihil exorietur; aer v. g. ſiccus, cum aſſumptis diluentibus; cum humido aere motus nimius, ſicque de cæteris; vix tunc mutabuntur res. Nam quâ proportione corpus exſiccabit ſiccus aer, eâdem ſanè per aſſumpta diluentia illud reſtaurabitur; nimius ſimiliter motus nimiam compenſabit aeris humiditatem, aut erit vix differentia...... ſi autem non eadem ſit combinationis proportio, pro majori vel minori ipſiûs ratione, talis aut talis præſtò aderit effectus; maxima enim ſi ſit aeris humiditas, non eâ autem proportione motus corporis intendatur, aeris tunc prævalebit humiditas, & temporis lapſu, (tardius quidem) ab aere humido dependens producetur effectus: à fortiori ſi duo, tria, aut numeroſiora ſimul combinentur. Si in aere v. g. humido, aſſumptis enutritus diluentibus, ſomno nimis indulgens vitam agat homo, etiamſi, reſpectivè ad alios homines, plus æquò corpus exerceat, non quidem motûs nimii, ſed trium aliorum prævalebit effectus.

5°. Sex rerum non naturalium effectus, per earumdem oppoſitum & contrarium effectum deſtrui poteſt. Ita fluidorum inſpiſſatio, abundantia ſeri, vaſorum laxitas ab aere humido, à cibo & potu diluentibus, à quiete nimiâ, à ſeroſis parcioribus excretis, à protracto longiùs ſomno, à languido animi pathemate, deſtrui poſſunt ab aere ſicco, à cibo & potu acri, à motu, à vigiliâ, ab excretis uberioribus ſeroſis, & ab exagitante & vivido animi pathemate. Ideò qui loca propè paludoſa & humida vixere, & ibi corpus parùm exercuere, rappidis nutriti fuere eſculentis, frigidis eâ ratione obnoxii fiunt morbis, ſed iis liberantur, in aliam, ſerenam nempè & calidam, tranſeundo regionem, ubi alium tenent vitæ modum; meridionalium ſimiliter regionum incolæ, qui à ſanguine ſicco & acri

(a) Indè ſanè ægris ut ab omni abſtineant animi contentione tantoperè commendant Clinici; per remedia quidem exacerbari morbum, ſi aliquo animi pathemate vexentur ægri, obſervantes........ Quid uſus eorum valeat & abuſus, & quænam in corpore produci poſſint mutationes phyſicæ, ex iis deducere eſt.

pendentibus cruciantur morbis, frigidas regiones & humidas habitando convalescunt, modò juxta regulas hoc fiat, nec aeris & regiminis nimis subitanea sit mutatio.

6°. Destrui non solùm potest effectus, sed etiam ex continuato sex rerum non naturalium usu producetur contrarius: v. g. abundantia seri, & vasorum laxitas non tantùm destruentur, sed in decursu nimia producetur fluidorum siccitas, & nimia solidorum tensio; & ratio est cur homines pituitosi, morbisque à frigido & à glutinoso dependentibus obnoxii, ex patriâ commigrantes, ibique sub cœlo sicco & calido degentes, & alimentis nutriti calidis, de naturâ suâ primigeniâ lapsu temporis mutentur, posteàque morbis à calido & ab acri dependentibus fiant obnoxii. Item chloreticæ, cachecticæque mulieres, à nimiâ quiete, à longiori somno, & à nimis diluente regimine, per nimium motum, parciorem somnum, & per calidum siccumque regimen, siccæ deindè fiant naturæ, calidæ, penitùsque oppositæ.

7°. Quæ de variis solent dici temperamentis, cum iis quæ de sex rerum non naturalium effectu diximus, optimè congruunt; omnia enim in quatuor possunt resolvi temperamenta. In temperamentum scilicet humidum, frigidum, siccum & calidum, quæ in quocumque individuo, dein vario combinantur ordine. In humido & frigido fluida inspissantur, luxuriat serum, sæpeque vasorum adest laxitas; in sicco aquositate depauperata arida sunt fluida, & acria, tensaque nimis solida. Dum combinantur temperamenta, combinantur & etiam quatuor memoratæ constitutiones.

8°. Quomodò ex convenienti sex rerum non naturalium usu, vel abusu variè efformentur vel mutentur temperamenta hinc intelligitur.

9°. E sex rerum non naturalium abusu præparatur & fit causa continens morbi, & ex ipso earumdem usu contrario causa hæc mitigatur, debilitatur, imò destruitur, morbus proindè producitur posteaque curatur.

10°. Quotiescumque non urget morbus, per hygienem institui debet curandi ratio, semperque curationibus per remedia institutis, in eo casu, debet anteponi; naturalis enim prior, posterior autem artificialis, dubia hæc & incerta, tutior autem illa, ferèque semper certa.

11°. In vivendi modum inquirendo Medicus, & ad sex rerum non naturalium quem fecerit æger usum attendendo, de morbi causâ continente verè judicabit; si sub sereno & calido vixerit cælo, calidis & spirituosis nutritus fuerit assumptis, corpus multùm exercuerit, parcè dormierit, uberiores passus fuerit excretiones, activis & exagitantibus cruciatus fuerit animi pathematis; fluida esse sicca, acria, solida autem tensa affirmare poterit Medicus (a). Item in eadem inquirendo, quonam morbo in vitæ decursu afficiatur homo, prævidere poterit ex cognitione morborum qui cuilibet causæ continenti proprii sunt. Ergò diagnosim & prognosim multùm illustrabit sex rerum non naturalium scientia. Hinc quantùm earum, à nobis sic definita atque ad simpliciorem normam redacta ratio prodesse possit, tam in theoriâ quàm praxi, certò constat; meritò igitur concludimus,

(a) Si tunc aliquando laxitatem observet, atoniam esse judicabit, quæ nimiam solidorum sequitur sæpè tensionem.

Ergò sex rerum non naturalium effectus ad quatuor præcipua possunt reduci capita,

Proponebat Parisiis HONORATUS PETIOT, Sabulonensis, Doctor Medicus Monspeliensis, Saluberrimæ Facultatis Medicinæ Parisiensis Baccalaureus,
A. R. S. H. 1751, A SEXTA AD MERIDIEM.

Typis QUILLAU, Universitatis & Facultatis Medicinæ Typographi, 1751.